

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра економіки і бізнесу

ПОГОДЖЕНО

Гарант ОПП «Туризм»

професор Ірина КОЛОКОЛЬЧИКОВА

«__» _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки і бізнесу

доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА

«30» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

«УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ В ТУРИЗМІ»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»
зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» за ОПП «Туризм»
(на основі ступеня вищої освіти «Бакалавр»)
факультет економіки та бізнес

2023 – 2024 н.р.

Робоча програма навчальної практики «Управління якістю в туризмі» для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» за ОПП «Туризм» (на основі ступеня вищої освіти «Бакалавр»). Запоріжжя, ТДАТУ, 2023 - 13 с.

Розробник: Валентина Демко, к.е.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки і бізнесу

Протокол № 1 від «30» серпня 2023 року

Завідувач кафедри економіки і бізнесу

к. е. н, доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу для спеціальності 242 «Туризм і рекреація» ступеня вищої освіти «Магістр» за ОПП «Туризм» (на основі ступеня вищої освіти «Бакалавр»)

Протокол від №1 від 4 вересня 2023 року

Голова, доцент Юлія ВОРОНІНА

«04» вересня 2023 року

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 3	Галузь знань: <u>24 «Сфера обслуговування»</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: <u>242 «Туризм і рекреація»</u>	Курс	Семестр
		1-й	1-й
Тижневе навантаження: 30 годин	Ступінь вищої освіти: <u>«Магістр»</u>	Форма контролю: залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Навчальна практика «Управління якістю в туризмі» спрямована на формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти загальних та фахових компетентностей щодо системи знань про управління якістю в туризмі, а також практичних навичок в сфері управління якістю туристичних послуг. Навчальна практика спрямована на вивчення основних методів управління якістю в туризмі; визначення основних компонентів безпеки, стандартизації та сертифікації в туризмі, вивчення стандартів якості в туризмі; вивченню сутності та змісту управління якістю послуг; визначення концепції управління якістю в туризмі, інноваційних підходів до управління знаннями та персоналом на засадах концепції TQM; вивчення технологій та інструментарію управління якістю в туризмі; системи, стандарти та аудит управління якістю в туризмі.

Загальна мета навчальної практики з дисципліни "Управління якістю в туризмі" полягає в підготовці здобувачів вищої освіти до ефективної роботи у сфері туризму та гостинності, де забезпечення високої якості обслуговування відіграє ключову роль у залученні та утриманні клієнтів.

Мета навчальної практики «Управління якістю в туризмі» полягає у вдосконаленні навичок та здобутті практичного досвіду в сфері туризму, формування у здобувачів вищої освіти комплексної системи знань з теорії, методології та практики управління якістю туристичних послуг, принципів побудови та функціонування систем управління якістю для різних видів туризму, вивчення нормативно-законодавчих, організаційних та економічних питань з управління якістю в сфері туризму.

Завдання навчальної практики:

1. Ознайомлення ЗВО з основними концепціями та методами управління якістю в туризмі, включаючи стандартизацію, сертифікацію та системи контролю якості.

2. Вивчення та аналіз реальних ситуацій з управління якістю в туристичній галузі, включаючи взаємодію з клієнтами, управління процесами обслуговування та вирішення проблем якості.

3. Розвиток навичок управління проектами та роботи в команді з метою впровадження поліпшень у системах якості в туристичній сфері.

4. Підвищення свідомості стосовно важливості якості обслуговування для успішного функціонування туристичного бізнесу та забезпечення задоволеності клієнтів.

5. Розвиток аналітичних та проблемно-розв'язувальних навичок, необхідних для ефективного управління якістю в туристичній сфері.

Об'єктом навчальної практики «Управління якістю в туризмі» є системи управління якістю підприємств туристичної індустрії.

Предметом навчальної практики є організація та управління якістю наданих послуг в діяльності туристичних підприємств

3. ВИМОГИ ДО ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ

Результати навчання (з урахуванням soft skills)

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен оволодіти наступними компетентностями:

- Інтегральну компетентність: здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації.

- Загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності.

ЗК2. Здатність вести професійну діяльність у міжнародному та вітчизняному середовищі.

ЗК3. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК4. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми..

- Спеціальних (фахових) компетентностей:

ФК1. Здатність застосовувати у професійній діяльності категорійно-термінологічний апарат, концепції, методи та інструментарій системи наук, що формують науковий базис туризму та рекреації.

ФК2. Здатність планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження у сфері туризму та рекреації

ФК3. Здатність до управління туристичним процесом у публічному секторі, в туристичній дестинації, туристичному підприємстві на різних ієрархічних рівнях

ФК4. Здатність організувати діяльність та співпрацю суб'єктів регіонального, національного та міжнародного туристичних ринків на засадах сталого розвитку з урахуванням світового досвіду

ФК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією.

ФК6. Здатність до аналізу, прогнозування, планування бізнес-процесів та геопросторового планування у сфері туризму та рекреації

ФК7. Здатність розробляти та впроваджувати інновації в діяльності суб'єктів туристичного ринку

- Програмних результатів навчання:

РН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.

РН4. Проводити аналіз геопросторової організації туристичного процесу, проєктувати його стратегічний розвиток на засадах сталості.

РН6. Аналізувати та оцінювати діяльність суб'єктів туристичного ринку, планувати результати їх стратегічного розвитку

РН10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування.

РН11. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проєктів у сфері туризму і рекреації.

РН12. Аналізувати, формулювати і реалізовувати національну та регіональну туристичну політику, вдосконалювати механізми управління туристичними дестинаціями на національному, регіональному та локальному рівнях.

РН 13. Розробляти бізнес - проєкти розвитку суб'єктів індустрії туризму, враховуючи інноваційні технології та особливості регіональної туристичної політики

soft skills

- уміння проявляти критичне, самокритичне, креативне мислення;
- уміння презентувати інформацію та прилюдно виступати;
- уміння аналізувати ситуацію, планувати процес, приймати рішення;
- здатність спілкуватися, відстоювати позицію, управляти командою;
- здатність демонструвати навички самостійної роботи.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Організація навчальної практики здійснюється згідно з «Положенням про проведення практик здобувачів ТДАТУ» та «Положення про робочу програму навчальної (виробничої) практики та методичні рекомендації до її розробки».

Підставою для проходження практики є наказ ректора. Навчальна практика «Управління якістю в туризмі» проводиться у терміни, передбачені навчальним планом. Тривалість навчальної практики «Управління якістю в туризмі» відповідно до навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» складає 4 тижня.

Організація й навчально-методичне керівництво практикою здобувачів здійснюється кафедрою економіки і бізнесу дистанційно в програмі ZOOM під керівництвом викладачів даної кафедри.

Обов'язки керівника практики:

- здійснює загальну організацію практики, тобто розробляє організаційні заходи, що забезпечують її підготовку та проведення;
- здійснює контроль за проходженням практики;
- готує методичні вказівки до проведення навчальної практики здобувачів, робочу програму з навчальної практики, робочий зошит для роботи;
- повідомляє здобувачам про систему звітності з практики, забезпечує високу якість проходження практики згідно з затвердженою програмою;
- контролює забезпечення нормальних умов для проходження практики здобувачами на базах практики, проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці і техніки безпеки, а також виконання здобувачами правил внутрішнього трудового розпорядку;
- приймає заліки з практики у складі відповідної комісії;
- подає завідувачу кафедри (у деканат) письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями та пропозиціями щодо поліпшення практичної підготовки здобувачів;
- готує підсумковий звіт за результатами практики.

Здобувач під час навчальної практики повинен:

- виконувати завдання, передбачені програмою практики та планом-графіком проходження практики;
- дотримуватись календарного плану проходження навчальної практики;
- надати керівнику практики письмовий звіт про виконання усіх завдань, здати та захистити звіт про практику у встановлені терміни.

Календарний графік навчальної практики наведено нижче в розрахунку на 5денний робочий тиждень (табл. 1).

Таблиця 1

Календарний графік проходження навчальної практики

№ п/п	Назва завдань і зміст робіт	Тижні проходження практики			
		1	2	3	4
1	1. Ознайомлення з головним завданням та програмою навчальної практики 2. Отримання індивідуального завдання				
2	Ознайомлення з основними концепціями та методами управління якістю в туризмі, включаючи стандартизацію,				

	сертифікацію та системи контролю якості.				
3	Розгляд та аналіз реальних ситуацій з управління якістю в туристичній галузі, включаючи взаємодію з клієнтами, управління процесами обслуговування та вирішення проблем якості.				
4	Участь та проведення ситуаційних завдань. Розвиток навичок управління проектами та роботи в команді з метою впровадження поліпшень у системах якості в туристичній сфері.				
5	Підвищення свідомості стосовно важливості якості обслуговування для успішного функціонування туристичного бізнесу та забезпечення задоволеності клієнтів.				
6	Розвиток аналітичних та проблемно-розв'язувальних навичок, необхідних для ефективного управління якістю в туристичній сфері.				
7	Оформлення звітів з практики, здача на кафедру для перевірки				
8	Перевірка звітів, доопрацювання (за необхідністю)				
9	Захист результатів виконання завдань практики				
	Всього днів	5	5	5	5

5. ПРОГРАМА (ЗМІСТ) НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Тема 1: Якість як фактор розвитку туризму

Загальне уявлення про якість. Багатогранність якості. Переваги забезпечення якості. Особливості та ознаки якості в туризмі

Тема 2: Розвиток системи управління якістю

Якість у контексті компонентів, форматів, профілів, аспектів, рівнів. Безпека в туризмі. Якість та споживач. Стандарти якості в туризмі. Категоризація

Тема 3: Міжнародний досвід формування системи управління якістю в туризмі

Сутність та зміст управління якістю на основі міжнародного досвіду. Модель та особливості управління якістю в туристичних дестинаціях. Еволюція теорій та концепцій управління якістю, їх характеристика. Міжнародний досвід управління якістю послуг (японський, американський та європейський)

Тема 4: Системи управління якістю (СУЯ) в туристичному бізнесі

Сутність та основні положення концепції TQM. Системи та концепції TQM, що базуються на моделях ділової досконалості. Інноваційні підходи до управління знаннями та персоналом на засадах концепції TQM. Реалізація інноваційних концепцій TQM в туризмі. Сутність та основні положення концепції TQM. Статистичні методи управління. Методологія «Будинку якості. Методи проектування якості. Оцінювання якості послуг в туризмі. Економіка якості в туризмі

Тема 5: Процес управління якістю в туризмі

Необхідність системи внутрішнього контролю якості туристських послуг. Державний контроль за якістю туристських послуг. Система контролю якості на туристському підприємстві.

Тема 6: Методи контролю якості в туризмі

Сутність і значення Державної системи стандартизації. Сутність уніфікації, агрегування, типізація, спеціалізації, взаємозамінності. Вітчизняні системи стандартів. Поняття про комплексну та випереджувальну стандартизації. Порядок проведення робіт з національної стандартизації. Загальні вимоги до стандартів. Категорії та різновиди стандартів. Органи стандартизації в Україні в галузі туризму.

Тема 7: Роль держави у формуванні системи стандартизації та сертифікації в туризмі

Головні принципи та загальні правила сертифікації. Визначення з сертифікації: сертифікат відповідності, знак відповідності. Державне значення робіт з сертифікації в Україні. Рішення Уряду країни з розвитку сертифікації. Органи з сертифікації та їхні функції.

Тема 8: Сутність стандартизації та сертифікації в туризмі

Сертифікація продукції, робіт, послуг. Схеми сертифікації продукції. Сертифікація систем управління якістю. Сертифікація послуг підприємств туристської індустрії. Правила та порядок проведення сертифікації послуг у сфері туризму. Сутність ліцензування в сфері туризму та органи, що його здійснюють. Головні нормативно-правові акти, на яких базується ліцензування. Умови ліцензування діяльності туристських підприємств. Порядок виконання робіт з ліцензування. Оформлення нової ліцензії та її копії. Переоформлення ліцензії,

зміна даних в ліцензії. Видача дубліката ліцензії. Зупинення, відновлення дії ліцензії, анулювання ліцензії. Контроль за дотриманням ліцензійних умов

Тема 9. Ефективність впровадження системи управління якістю в туристичних підприємствах

Витрати на якість та їх класифікація. Структура прибутків і витрат. Окупність витрат на якість товарів. Витрати на якість товарів і політика “нульового дефекту”. Практичне використання аналізу витрат на якість товарів. Економічна ефективність підвищення якості продукції.

Тема 10. Правові основи стандартизації та сертифікації в туризмі

Правові основи управління якістю продукції. Призначення та види аудиту якості. Різниця між контролем та аудитом. Внутрішні та зовнішні аудити в туризмі. Об'єкти аудиту якості в туризмі. Схема аудиту якості системи. Аудит якості туристичних послуг.

6 МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, які використовуються в процесі проведення навчальної практики «Управління якістю в туризмі»: використання презентацій, відеоматеріалів та інтерактивних методів для дистанційного викладання освітнього компонента, робота індивідуальна та в групах, розв'язування ситуаційних завдань, задач та практичних кейсів, робота з законодавчою, нормативною та навчально-методичною літературою, консультації, самостійна робота.

7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Порядок отримання диференційованого заліку.

Здобувачі звітують про виконання програми в останній робочий день навчальної практики.

Форма звітності здобувача за практику – це подання письмового звіту на рецензування керівнику практики. По закінченні навчальної практики з дисципліни «Управління якістю в туризмі» здобувачам виставляють оцінки за результатами перевірки звітної документації і особистого спостереження викладача під час практики. За необхідності з окремими здобувачами проводиться співбесіда з питань виконання програми практики.

Підведення підсумків практики оцінюється диференційованим заліком. До початку і по закінченні навчальної практики здобувачі повинні пройти підсумковий контроль з дисципліни «Управління якістю в туризмі».

Методика оцінювання та розподіл балів, що присвоюються здобувачам Після завершення строків практики здобувачі докладають про виконання програми практики. Форма звітності - надання складеного звіту, оцінений та підписаний керівником практики від кафедри.

Підсумки практики підводяться в процесі складання здобувачем заліку комісії, яка призначається завідувачем кафедри. Результати складання заліку з практики заносяться в список-відомість навчальної практики, проставляються в заліковій книжці.

Керівник практики інформує кафедру щодо фактичних термінів початку й закінчення практики здобувачами, про їх дисципліну та з інших питань організації чи проведення практики.

Загальне оцінювання роботи здобувачів здійснюється шкалою ECTS (табл.2).

Таблиця 3

Структура диференційованого заліку з навчальної практики

Види робіт	Форма звітності	Кількість балів
Інструктаж з порядку проходження практики та з охорони праці і безпеки життєдіяльності. Отримання індивідуального завдання. Підготовка та оформлення звіту із проходження практики. Робота із літературою, пошук матеріалів до звіту та індивідуальному завданню.	Журнал інструктажу з питань охорони праці	0...10
Проходження практики та написання звіту:		50-60
- присутність здобувача відповідно до розкладу проходження практики	Журнал обліку присутності здобувача	10
- ритмічність роботи під час практики у відповідності до календарного плану	Календарний план. Звіт із виконання індивідуального завдання із проходження навчальної практики	5-15
- відповідність звіту щодо вимог оформлення звіту з навчальної практики	Звіт із виконання індивідуального завдання із проходження навчальної практики	5-10
- правильність розрахунків економічних показників та виконання завдань	Звіт із виконання індивідуального завдання із проходження навчальної практики	5-15
- логічність та завершеність обґрунтування результативних показників	Звіт із виконання індивідуального завдання із	5-10

	проходження навчальної практики	
Захист навчальної практики	Звіт із виконання індивідуального завдання із проходження навчальної практики	20-30
Всього балів		100

Переведення підсумкової оцінки академічної успішності в балах до показників за державною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) та до шкали оцінювання, що прийнята в ECTS представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

**Шкала оцінювання проходження здобувачами навчальної практики
«Управління якістю в туризмі»**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Порядок підведення підсумків практики

Оцінка за практику вноситься в список - відомість навчальної практики і в залікову книжку здобувача. Записи і підпис з навчальної практики здійснює викладач – керівник (и) практики.

Члени комісії ставлять свої підписи тільки на титульному аркуші практики та у відомостях. Відомості робляться у 2 примірниках. Перший залишається на кафедрі, другий надається у деканат.

Здобувач, який не виконав програму практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику повторно в періоду навчального семестру або канікул.

Здобувач, який в останнє не отримав задовільну оцінку з практики в комісії, відраховується з університету.

За підсумком практики викладач – керівник (и) практики складає звіт. Звіт по практиці має наступну структуру:

- Титульний аркуш;
- Вступ (де вказується відповідно яких документів проводилась практика);
- Основна частина (де стисло вказується яким чином і з ким проводилась практика, місця проведення практики, контроль проходження практики, дані результатів практики зведених у таблицю, їх аналіз);
- Висновки та пропозиції;
- Додаток до звіту (список - відомість навчальної або виробничої практики);
- Звіт підписується викладачем – керівником практики від кафедри.

Підсумки навчальної практики обговорюються на засіданні кафедри, підсумкових конференціях здобувачів з практики, а загальні підсумки – на засіданнях ректорату, деканатів, Вченій раді університету, факультетах.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Індивідуальне завдання з проведення навчальної практики.
2. Методичні вказівки до проведення навчальної практики.
3. Посібники, підручники відповідно професійних компетенцій.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Конституція (Основний закон) України від 28.06.1996 р. №254 к/96 – ВР. – К. : Преса України, 1997. с. 80.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. – К.: Парламентське видавництво, 2003 с. 192.
3. Господарське законодавство України: збірник офіційних текстів законів станом на 5 березня 2012 р. – К. : ЦУЛ, 2012. – 680 с.
4. Абрамова О. В. Управління якістю: класифікація витрат для забезпечення системи якості / О. В. Абрамова // Бізнесінформ. – 2011. – №6. – С. 82-85
5. Безродна С. М. Управління якістю : навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей / Б езродна С. М. – Чернівці: ПВКФ «Технодрук», 2017. с. 174.
6. Гольцев Д. Г. Сутність та маркетинговий підхід до поняття «якість» у системі управління якістю / Д. Г. Гольцев // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3. – С. 79-87.
7. Григораш О. М. Стратегічне управління товарним асортиментом та якістю товарів в системі споживчої кооперації України : автореф. дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Григораш Олег Миколайович; Полтав. університетт спожив. кооп. України. – П., 2009. – 207 с.
8. Демко В.С. Застосування інноваційних інтелектуальних систем прийняття рішень в туризмі. Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки».

2022. Том 26. № 1–2. с. 104-113 <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4664/4921>

9. ДСТУ 3410-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення : чин. від 04.01.1997 р. - К.: Держстандарт України, 2001. с. 28.

10. ДСТУ 3419-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Сертифікація систем якості. Порядок проведення: чин. від 04.01.1997 р. - К. : Держстандарт України, 2001. с. 34.

11. ДСТУ 1.1-2001. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять : чин. від 01.07.2001». - Ют Держстандарт України, 2001. с. 26.

12. ДСТУ 4268-2003. Послуги туристичні. Засоби розміщення туристів. Загальні вимоги: Від 01.07.04. - К. : Держспоживстандарт України, 2004.

13. ДСТУ 4269-2003. Послуги туристичні: Класифікація готелів. Загальні вимоги: Від 01.07.04. - К.: Держспоживстандарт України, 2004.

14. ДСТУ 4527-2006. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення: Від 28.02.06. - К.: Держспоживстандарт України, 2006.

15. ДСТУ ISO 9000-2001. Системи управління якістю. Основні положення і словник : чин. від 10.01.2001 р. - К.: Держстандарт України, 2001. с. 27.

16. ДСТУ ISO 9001-2001. Системи управління якістю. Вимоги : чин. від 10.01.2001 р. - К. : Держстандарт України, 2001. с. 23.

17. Іванюта П.В. Особливості державного формування системи управління якістю в Японії / П.В. Іванюта // Економіка та держава. – 2010. – № 10. – С. 144-147

18. Пафель Р. Регулювання безпечності споживання продукції на основі нормативно-правових актів України / Р. Пафель, Т. Сікора // Організація і управління. – 2012. – № 4 [118]. – С. 8-12.

19. Trusova, N., Krasnodied, T., Demko, V., Zakharchenko, O., Morozova, O., & Katsemir, Y. Guarantee of safe innovative development of the tourist industry of Ukraine. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 41(2), 2022 p. 422–432. <https://doi.org/10.30892/gtg.41212-846>

20. Trusova, N.V., Cherniavska, T.A., Pasiaka, S.R., Hranovska, V.Hr., Prystemskyi, O.S., & Demko, V.S. Innovative clustering of the region in the context of increasing competitive positions of the enterprises of the tourist-recreational destination. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 31(3), 2020, pp. 1126–1134.

Допоміжна:

Нормативно-правове забезпечення в галузі туристичної діяльності, періодичні видання, матеріали науково-практичних конференцій, монографії, статистичні довідники та ін.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <http://op.tsatu.edu.ua>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Методичний кабінет кафедри ЕБ
4. Сайт кафедри ЕБ <http://www.tsatu.edu.ua/et/>

5. Джерела Інтернет